

IVANA ŠÁTEKOVÁ AND HER ACTIVIST ALTER-EGO

The interview was prepared
and conducted by **Silvia Čúzyová**

"I address various topics in my artwork and, the art language I use in different projects also differs. It is always adapted to the theme I'm actually working on. My most important visual sources of inspiration are comics, folklore and folk-art. Research, the creative process and experimentation have always been an important starting point for me. I often use social surveys conducted in my environment. I do not work with inner intimacy, I'd rather address social issues. I address the generation problems of my peers, e.g. I examine the eternal youth of people in their thirties, their refusal to grow older and stabilise. In the long term I am trying to identify the form of contemporary Slovak folklore, even by using the same formal language our ancestors used in their visual expressions, but with contemporary elements. Folklore idealises Slovaks. I try to show them without embellishment. Nowadays, when racism culminates throughout society and fascist tendencies are growing, I consider it necessary to address issues that should resonate all the time and should be a warning."

IVANA ŠÁTEKOVÁ A JEJ AKTIVISTICKÉ ALTER EGO

Spracovala a otázky kládla

Silvia Čúzyová

„Vo svojej tvorbe sa venujem rôznorodým témam a aj výtvarný jazyk je pri každom projekte iný – prispôbený námetu, ktorý spracovávam. Ako najväčšie vizuálne inšpiračné zdroje sa objavujú komiks, folklór a ľudová tvorba. Dôležitým východiskom je pre mňa vždy výskum, proces tvorby a experiment. Často využívam sociálne prieskumy svojho okolia. Nepracujem s vnútornou intimitou, spracovávam skôr spoločenské témy. Zaoberám sa generačnými problémami vrstovníkov, kde skúmam napríklad večnú mladosť tridsiatnikov, ich odmietanie starnúť a stabilizovať sa. Dlhodobo hľadám podobu súčasného slovenského folklóru, a to aj využívaním formálneho jazyka, aký vo výtvarnom prejave používali naši predkovia, no už s prvkami súčasnosti. Ľudová tvorba Slovákov idealizuje, ja sa snažím túto ich podobu ukázať bez príkras. V dnešnej dobe, keď v spoločnosti vrcholia témy rasizmu a narastajú fašistické tendencie, považujem za nutné spracovávanie tém, ktoré by mali neustále rezonovať a mali by byť varovaním.“

The interview with the artist and inherent activist Ivana Šáteková (1984 Bratislava) was conducted on the occasion of her chamber exhibition *There were people as well as women (a Slovak proverb)* in the Magna Gallery of Piešťany (March 9 - April 7, 2018). The grand opening of the show was cancelled because there was a civil demonstration against the government in the capital city (For A Decent Slovakia). That was actually welcomed by Ivana. She wanted to participate as well, because she considered it more important. She preferred protesting and expressing her civic opinion to having a glass of wine and scones at a nice social event.

Mgr. Silvia Čúzyová, PhD. She obtained her master's degree in the History of Art and Culture at the Philosophical Faculty at the University of Trnava in Trnava in 2001-2006. In 2013, she received her PhD. at the Department of Theory and History of Arts at the Academy of Fine Arts and Design in Bratislava. She specialises in the history and theory of modern and contemporary visual art and art critique. Since 2016, she is the research scientist of the Research Center of the Academy of Fine Arts and Design in Bratislava.
silvia.cuzyova@gmail.com

Rozhovor s výtvarníčkou a bytostnou aktivistkou Ivanou Šátekovou (1984 Bratislava) vznikol pri príležitosti jej komornej výstavy *Boli tam ľudia i ženy (slovenské príslovie)* v piešťanskej Magna Gallery (9. 3. – 7. 4. 2018). Vernisáž bola zrušená kvôli občianskej protivládnej demonštrácii v hlavnom meste (Za slušné Slovensko), čo Ivane veľmi vyhovovalo, pretože sa sama tiež zúčastnila. Považovala to za dôležitejšie; pred pagáčmi s vínom na príjemnej spoločenskej akcii uprednostnila protest a vyjadrenie svojho občianskeho názoru.

Ivana Šáteková: Kompy, 2017, výšivka

Ivana Šáteková: Hore hajl dole hajl, 2017, výšivka

Ivana Šáteková: Kompy, 2017, výšivka

Ivana Šáteková: Konšpirátor, 2017, výšivka

Ivana Šáteková: Katolícka omša, 2017, výšivka

Ivana Šáteková: Domáce násilie, 2017, výšivka

Ivana Šáteková: zo série Boli tam ľudia a ženy, 2018, linoryt, 24 x 64 cm

Výtvarníčka, maliarka, kresliarka, dizajnérka, ilustrátorka, vyšivačka, najnovšie aj grafička Ivana Šáteková absolvovala Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave (2006 – 2012, prof. Daniel Fischer). Na výtvarnej scéne je známa vtipnými a provokatívnymi výtvarnými reflexiami, ktoré realizuje v širokom spektre výtvarných techník. Tie si osvojuje podľa aktuálneho plánu a potreby. Jednotiacou líniou je však záujem o „slovenskú národu“ a autorkin neúnavný aktivizmus. V roku 2013 sa stala finalistkou Essl Art Award, v roku 2014 získala Cenu Nadácie Tatra banky.

Piešťanská výstava bola pomenovaná jedným zo slovenských prísloví, ktoré je možné nájsť v súbornej zbierke folkloristu, básnika, prozaika, evanjelického kňaza a pedagóga Adolfa Petra Zátareckého *Slovenské príslovie, porekadlá a úslovie* (1897).¹ Príslovie *Boli tam ľudia aj ženy* patrí k formuláciám, ktoré v prozaickej a pravdepodobne zvykovo ustálennej rovine reflektovali chápanie a postavenie ženy v slovenskej spoločnosti pred cca 120 rokmi. So šokujúcou pragmatickosťou je tu predstavené marginalizovanie žien a ich „tradičné“ umiestnenie do rodiny a domácnosti. Ivana Šáteková dáva svojou výtvarnou reflexiou – s originálnym zmyslom pre humor a provokáciu – podnet na zamyslenie sa, čo z týchto tradičných naratívov a spôsobov uvažovania pretrváva do súčasnosti. Externým a znepokojivým podnetom bolo aj časovo paralelné neprijatie Istanbulskeho dohovoru (prevencia násilia, ochrana žien, stíhanie páchatelov...²) v rámci slovenskej legislatívy.

Výstava predstavila vizualizáciu problému cez dve paralelné línie. Prvou bola kolekcia grafičiek – linorytov, ktoré pracovali s „ľudovou“ vizualitou. Ženy zachytené pri interiérových a exteriérových domácich prácach sú utišené a vynechané z ľudskej/tradičnej mužskej spoločnosti prostredníctvom symbolu – krčahu, ktorý

¹ Dostupné na https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1439/Zatursky_Slovenske-prislovie-porekadla-a-uslovie-Ludsky-rozum/.

² Pozri <http://moznostvolby.sk/zakladne-informacie-o-istanbulskom-dohovore/>.

Ivana Šáteková: zo série Boli tam ľudia a ženy, 2018, linoryt, 24 x 64 cm

majú miesto hlavy a tváre. Ženy sú tu „spredmetnené“, zaradené do domácnosti ako rádomý úžitkový inventár... Autorka sériu grafičiek doplnila aj niekoľkými reliévkami – vitríkami, v ktorých sú umiestnené porozbíjané džbány a keramické črepy. Rozbitím krčahov tu symbolicky zrušila vylúčenie, anonymitu a uväznenie žien v tradičnej domácej sfére.

Samostatnou, no tematicky súvisiacou líniou bola kolekcia porcelánových a keramických sošiek. Tentoraz skôr „meštiackych“ než ľudových interiérových dekorácií, populárnych a rozšírených, elegantných a krehkých zobrazení esencie ženskosti. Krehké postavy majú tetovania, modriny a oddelené končatiny. Na pahýloch im jasne svieti červená krv. Sošky však naďalej disponujú pôvodným ľúbivým výrazom, bezstarostným úsmevom či estetickou pózou.

Silvia Čúzyová: *Kreslíš, maľuješ, robíš gvaše, najnovšie aj grafičky a inštalácie. Odkiaľ prichádza takáto pestrosť prístupov a materiálov?*

Ivana Šáteková: U mňa je najskôr téma, ktorú chcem spracovať, niečo, čo ma nahnáva (aspoň v poslednej dobe) a chcem na to reagovať. Predtým, ako začnem tvoriť, si vždy robím rešerš. Hrabem sa vo všetkých encyklopédiách slovenského folklóru a ľudovej tvorby a zrazu mi tá téma začne vyskakovať. Kontext sa spojí s obrazom a dáva zrazu zmysel. Podobné to bolo aj pri grafičkách žien s krčami miesto hláv. Reflektujem skutočnosť, že žena bola v týchto ľudových vyobrazeniach vždy anonymná, akoby jej patrilo len miesto na poli alebo v domácnosti. K téme potom vyberiem techniku, ktorá mi k tomu sedí. Keď som chcela spracovávať mentalitu Slovákov, čo bolo v projekte *Hore hajl dole hajl*,³ tak to bolo presne cez výber ľudovej výšivky, ktorá mi prišla adekvátna.

³ Ateliér XIII, Bratislava, 2017, kurátor Omar Mirza. Pozri <https://dennikn.sk/717138/uz-sa-ani-nehnanbi-me-nenavidiet-mlada-vytvarnicka-vysiva-slovakov-ako-hajluju-voci-cudzincim-a-biju-zeny/>.

Ivana Šáteková: zo série Boli tam ľudia a ženy, 2018, linoryt, 24 x 64 cm

Ivana Šáteková: zo série Boli tam ľudia a ženy, 2018, linoryt, 24 x 64 cm

Silvia Čúzyová: *Mala si už pred týmto projektom nejaké skúsenosti s vyšívaním?*

Ivana Šáteková: Moja starká sa vyšívaniu venovala celý život. Bola žena v domácnosti, pre ktorú bolo vyšívanie veľmi prirodzeným spôsobom, ako tráviť voľný čas. No tento gén som po nej evidentne nezdedila, ale zdedila som veľa bavniiek a náčinia, ktoré ani neviem pomenovať. Preto bola výšivka aj veľkou výzvou. Zdrojom inšpirácie bola pre mňa šopornianska výšivka. Má totiž figurálne motívy a mne to pripomínalo akýsi slovenský ľudový komiks, ktorým sa dá jednoducho prerozprávať príbeh. A ja k naratívnosti inklinujem. Začiatky neboli jednoduché a pár výšiviek som si nechtiac prišla aj o kusy oblečenia. Predtým som ešte nikdy nevyšívala, ale v budúcnosti asi ešte niečo vyšívať budem. Samotné vyšívanie ma nebavilo, ale to zobrazenie bolo presne také úderné a hovorilo samé za seba. Mám pocit, že to ešte bude mať čo povedať, a nie je to vyčerpané.

Silvia Čúzyová: *Najnovšie si sa pustila do grafických techník, konkrétne linorytu...*

Ivana Šáteková: Linoryt som robila úplne prvýkrát, bola to pre mňa novinka a prvá skúsenosť. Tento spôsob zobrazovania som si ešte úplne neosvojila. Postup som konzultovala s kamarátom grafikom a prekvapilo ma, že mi to tak išlo od ruky. Vytvorila som dve série po päť motívov a jedna séria je dvojfarebná – rozostrená zásahom čiernou farbou. Vizualne som sa inšpirovala grafikami s ľudovými témami z päťdesiatych a šesťdesiatych rokov od známych sloven-

ských umelcov, napríklad od Alojza Klima. Tiež to boli linoryty a zobrazovali ľudovým umením inšpirované výjavy zo slovenského vidieka. Bolo zložitejšie sa k nim dostať, keďže Klimu je známy skôr pre inú formu tvorby. Ale v knihe *Moderná slovenská grafika* a na stránke Web umenia som niečo objavila. Žena tam je vykreslená ako pracant a vždy so sklopenou hlávkou robí neradostne svoje činnosti. Alebo je zobrazená ako matka. Z hľadiska obsahu reaguje môj grafický cyklus na ľudové príslovia, ktoré som našla v zbierke A. P. Záturského a z ktorých som bola zhrzená. Žena je tam vždy čarodejníca, alebo ako hovorí jedno porekadlo, je pri mužovi len „večeť“. Vlastne všetky príslovia boli o tom, že žena má byť doma a rodiť deti a jej úloha v podstate už v ničom inom nespočíva. Veľmi ma zamrzelo, že takýto postoj bol kedysi vôbec možný, a mám pocit, že v nejakej forme pretrval dodnes. Mala som potrebu sa k tomu vyjadriť. K tejto téme patrí aj kolekcia porcelánových sošiek, sú to vlastne také obité – dobité ženy. Medzi ženou a porcelánom vidím paralelu v ich krehkosti. Hrubá sila má v oboch prípadoch trvalé následky. Sošky som preto hrubou silou obila, aby som symbolicky ukázala ich zraniteľnosť. Keď som s týmto projektom finišovala, prejednával sa práve odmietnutý Istanbulský protokol, ktorého cieľom je zastaviť násilie páchané na ženách. Prišlo mi veľmi bizarné, že v 21. storočí u nás neprejde niečo také zásadné, prijaté už v toľkých krajinách. Podľa mňa je to hanba a malo by sa s tým niečo asi robiť, pretože momentálne nie je tento problém v legislatíve veľmi šťastne riešený.

Ivana Šáteková: zo série Nezniesiteľná ľahkosť bytia, 2018, porcelánová soška (readymade), maľba, variabilné rozmery

Silvia Čúzyová: *Ako vznikali tieto ready-made plastiky?*

Ivana Šáteková: Prvá porcelánová soška prišla ku mne už poškodená, od majiteľa, ktorému bolo ľúto ju zahodiť. Práve ona spustila celý proces, keď som sa na ňu asi dva mesiace len pozerala a nevedela, čo s ňou spraviť, aby som ju nezničila. Postupne som na rôznych miestach nachádzala stále viac a viac obitých sošiek, až som ich nakoniec začala poškodzovať ja sama; stačí fakt maličký tuk, ide to ľahko... Tú krehkosť som chcela narušiť nielen objaním, ale aj kresbou. Jemné porcelánové sošky som „potetovala“ väzenskými ruskými tetovaniami alebo drsne pôsobiacim tribal motívom, ktorý môžeme bežne vidieť najčastejšie u rockerov. Mnohé z nás chcú klamať telom, že sme drsné a prísne. Vonkajšie znaky však pred fyzickým násilím nepomáhajú.

Silvia Čúzyová: *V tejto súvislosti sa prvýkrát v tvojej tvorbe objavili aj vitríny, akési relikviáre...*

Ivana Šáteková: zo série Nezniesiteľná ľahkosť bytia, 2018, porcelánová soška (readymade), maľba, variabilné rozmery

Ivana Šáteková: Ja som ženám zobrazeným na linorytoch nedávala tvár, lebo aj v dejinách sa im akoby veľmi nedával priestor. Namiesto hlavy som v grafikách použila anonymný uniformný prvok – krčah, ktorý som potom symbolicky rozbíjala. Črepy vo vitrínoch sú stopami po reálnej deštrukcii, ale sú tiež symbolom bitých žien. Rozbitie a poškodenie ľudovej keramiky odkazuje na „tradíciu dedené“ násilie na ženách. Nakoniec, ilustrujú to viaceré príslovia zo spomínanej zbierky A. P. Záturckého, ako napríklad „Keď ženu ubiješ, akoby si roľu poviezol“, „Žena je ako drevená nádoba; ak ju nepobiješ, rozsuší sa“, „Peniaze sú dobré čítané a žena bitá“.

Silvia Čúzyová: *Rozbitá keramika je priamo spojená s grafikami, kde sú ženy bez tváre – bez tvaru, anonymné automaty na domáce práce. Odkazuje na fyzické aj psychické násilie, neexistenciu rovnosti príležitostí. Akt rozbitia krčahu je možné chápať ako poškodenie, ale aj ako oslobodenie... Stále vlastne hovoríme o rovnakom komplexe problémov, o určitých mentálnych stereotypoch...*

Ivana Šáteková: zo série Neznositelná ľahkosť bytia, 2018, porcelánová soška (readymade), malba, variabilné rozmery

Ivana Šáteková: zo série Neznesiteľná ľahkosť bytia, 2018, objekt, črepy keramických krčahov

Ivana Šáteková: Zaoberám sa úlohou ženy a myslala som si, že smerom k súčasnosti sa jej postavenie nejako radikálne zmenilo, ale obávam sa, že niekde v podvedomí to dávne myslenie u ľudí pretrváva. Vychádzam z vlastnej skúsenosti. Keď som robila predchádzajúcu výstavu *Hore hajl dole hajl*, tak sa ukázalo, aký negatívny môže byť postoj mužov k ženám. Reakciou na moju výstavu boli agresívne kritiky, nie voči mne ako človeku alebo umelkyni, ale útočilo sa priamo na mňa ako na ženu a zdalo sa, že by sa tieto slovné ataky mohli stať aj fyzickými. Zarazilo ma to a myslím, že by sa to nemalo diať. Samozrejme, zovšeobecniť sa to nedá. Som vďačná za každú pozitívnu skúsenosť, keď som presvedčaná o opaku.

Silvia Čúzyová: Podľa všetkého máš blízko k aktivizmu, čo ťa tak pudí proti nespravodlivosti, ktorá sa objaví, či už je to spoločenská kritika alebo násilie voči ženám, znevýhodňovanie menšín? Ako to teda u teba funguje?

Ivana Šáteková: Vždy som mala pocit, že sa musím pobiť za niekoho, kto je v nevýhode alebo komu sa deje nepravosť. Tak prirodzene sa hnevám a ten hnev musím do niečoho aktívne pretvoriť. Výtvarné umenie vždy reflektovalo spoločenské

alebo politické udalosti. Pre mňa je umenie akýmsi mementom doby. Tvorbu používam ako svoj spoločenský hlas, ktorým mám potrebu sa vyjadrovať k veciam verejným. Nie som spevák, ktorý spraví protest song, nie som herec, ktorého hlas znie zvučne na námestí, ale predsa cítim potrebu sa vyjadriť. Tak to robím vizuálom, ale s použitím ironického humoru, ktorý možno temnú tému odľahčí a jednoduchšie ju sprístupní divákovi.

Silvia Čúzyová: Ako reaguješ, keď ťa niekto zaraďuje do feministického/postfeministického kontextu?

Ivana Šáteková: Sama som sa tak nikdy nevnímala, ani som sa nesnažila to nejako analyzovať, ale feministka podľa mňa aj som. Prišlo mi smutné, že keď ma zavolali na výstavu *Fem(inist) Fatale* do Kunsthalle v Bratislave (2015),⁴ tak sa zľakol aj môj priateľ, že idem medzi feministky, ktoré vraj nenávidia mužov. Zdá sa, že tento názor je hlboko zakorenený a pretrváva. Je mi ľúto, že keď sa povie feministka, je to až v pejoratívnom význame... A to sa snažím nejako vyvrátiť, že my nebijeme mužov a máme ich rady... Vo svojej tvorbe sa zaoberám ženskými témami. Som žena, a preto je mi to prirodzené. V projekte *Časová os sociálneho nátlaku* na kolektívnej výstave *Fem(inist) Fatale* som riešila tlak, ktorý je od narodenia na ženu vytváraný. Urobila som časovú os maľovanú priamo na stenu v Kunsthalle. Bola plná otázok, ktoré sú nám od narodenia kladené, alebo sú namierené na našu osobu. „Už chodí? Prečo ešte nerozpráva? Nie je nejaká zvláštna? Toto si chceš naozaj obliecť? Čo len z teba bude? Ty si sa ešte s nikým nebozkávala? Pribrala si? Si tehotná? Prečo nie si ešte vydatá?“ A takto sa to s nami vlečie až do smrti. Je to občas neľahká cesta, a preto mám pocit, že sa musím ozvať.

Silvia Čúzyová: Je téma ženských práv a nepráv pre teba už uzatvorená, alebo bude ešte pokračovať?

Ivana Šáteková: Uzavretá asi nie je, ale ten tlak momentálne opadol a chvíľu to nechám tak. Teraz ma štvú iné veci, momentálne uvažujem o úplne inej téme, ktorú chcem spracovať. Najnovšie sa veľmi teším, že ma vybrali do medzinárodného projektu *Borderline offensive*, kde budeme hľadať spôsob, ako cez humor a umenie bojovať proti nenávisným tendenciám rozmáhajúcim sa po celej Európe.⁵ Táto „HATE“ téma ma zaujala natoľko, že jej idem venovať ďalšiu pripravovanú výstavu v spolupráci s Omarom Mirzom v Banskej Bystrici. V dnešnej dobe je také jednoduché nenávidieť a ešte ľahšie je ľuďom svoju nenávisť sprostredkovať.

Mgr. Silvia Čúzyová, PhD. Magisterské štúdium v odbore dejiny umenia a kultúry absolvovala na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave v rokoch 2001 – 2006. V roku 2013 získala titul PhD. na Katedre teórie a dejín umenia Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave. Špecializuje sa na dejiny a teóriu moderného a súčasného vizuálneho umenia a na kritiku umenia. Od roku 2016 je vedeckou pracovníčkou Centra výskumu VŠVU.

silvia.cuzyova@gmail.com

⁴ Pozri <http://www.kunsthallebratislava.sk/event/feminist-fatale>.

⁵ Pozri <http://www.borderlineoffensive.eu/>.

TY SA NEBUDETE BRAŤ?
TI NEVADÍ, ŽE TVOJE
DIEŤA BUDE MAŤ
INÉ PRÍZVISKO?

- ČU TO BUDE?
- KEDY MÁŠ TERMÍN?
- UŽ MÁTE MENO?
- NECHCEŠ RODIŤ DOMA?
- KEDY BUDE DRUHÉ?
- KOĽKO SI PRIBRALA?
- NECHCEŠ CÍSARKYM? LEBO
MOJA SESTRA BOLA ÚPLNE
ROZTRHANÁ.
- PLANOVALI STE?

KEBY SI BO
NEMALA DIE
CHCELA BY

NEJDEŠTO VYBAVIŤ TY? VŠAK TY
NA MATERSKEJ MÁŠ KOPEC ČASU NIE?

Ivana Sáteková: Časová os sociálneho nátlaku, 2015,
kresba na stenu, detaily

NECHCEŠ SCHUDNÚŤ?
KTO ŤA BUDE TAKÚ
TUČNÚ VLÁČIŤ, KED'
UŽ NEBUDEŠ VLÁDAŤ?

RO
UŽ POPODNE
? ASI NE, ŽE?

KEDY UMRIEŠ?

TY EŠTE NESEDKÁŠ?
MOJA!

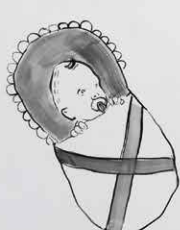
ÓCH... TEBA DALI VAŠI
DO ŠTÁTNEJ SKÓLKY?

TO BOLA VŽDY TAKÁ
ZLÁ?

INÁČ... NEVYZERÁ
BYŤ KOJENÁ...
JE?

TO JE PLANOVANÉ?
TO BY SOM NA TEBA
NETIPOVALA...

CUMEL?
NAOZAJ?

TY SI CHLAPEČEK?

PREBOHA... AKO OKEŠ
VYZERAŤ, KED' NEBUDEŠ JEŠŤ?

NECHCEŠ NEKUPUJEŤ
DO BABY?

NENI NEJAKÁ MOC
CHUDÁ?

QU! TO MALA VÝST...
VEĽKÝ NÁHUT!

TY SI TAKÉ... ŠVOKKÉ DIEVČATKO?

NIE SI UŽ STARÁ
NA DRUHÉ?

KEBY SI BOLA MLADŠIA
NEMALA DIEŤA A CHLAPA
CHCELA BY SI MA?

